

Voor de natuur van het droog zandlandschap, het thema van dit nummer, is de veehouderij een groot probleem. De emissies van stikstof en ammoniak verzuren en vermesten de bodem. De emissie van ammoniak is de afgelopen decennia sterk verminderd, maar de afname stagneert sinds 2010. De stikstofdepositie, overigens niet alleen afkomstig uit de landbouw, is nog steeds te hoog. De mineralenhuishouding van de bodem is uit balans en dat zie je aan de vegetatie en fauna.

Behalve voor natuur en landschap is de landbouw ook een probleem voor zichzelf. Het gaat slecht met veel boeren. Sinds 1980 nam het aantal bedrijven met bijna 60% af, maar de oppervlakte landbouwgrond met minder dan 10%. In alle landbouwsectoren is de afname fors. Nu stoppen veel melkveehouders, omdat ze daar subsidie voor kunnen krijgen in het kader van de vermindering van de veestapel. Sommigen praten al over het einde van de landbouw in Nederland. De landbouw heeft al vele crises doorgemaakt. Rond 1800 was de grond in de Peel en Kempen zo uitgeput dat er geen perspectief meer was voor de landbouw (zie boekbespreking). Toch herleefde de landbouw daar door een combinatie van overheidsbeleid, toenemende vraag en technologische ontwikkeling. Ook latere crises betekenden niet het einde. De Nederlandse boer is een overlever, gesteund door overheid, kennisinstituten en agribusiness. De Nederlandse landbouw weet zich steeds weer aan te passen, maar wel vaak ten koste van boeren en milieu, hier en elders. Het zijn boeren zelf die het initiatief nemen om het anders te doen of ze worden daartoe gedwongen door de veranderende markt en regelgeving. Het gaat al lang slecht met de grutto, maar er zijn boeren die succesvol weidevogelvriendelijk boeren. De aanpak van verzuring en vermesting kan echter niet zonder regelgeving. Die is er, onder meer in het kader van het PAS (Programma Aanpak Stikstof), maar die is onvoldoende voor de natuur (zie column). Wil de landbouw duurzaam worden dan is een echte transitie nodig. Een aantal boeren is al goed op weg.

In dit themanummer besteden we aandacht aan het onderzoek van het OBN naar de natuur van het droog zandlandschap. Het OBN is het nationale kennisnetwerk Ontwikkeling en Beheer Natuurkwaliteit en heeft de ontwikkeling en benutting van praktisch toepasbare kennis over natuurherstel en -beheer tot doel.

Deze uitgave van LANDSCHAP is gefinancierd door het OBN. De redactie bestond uit Henk Siebel, Theo Verstrael en Ido Borkent (respectievelijk voorzitter en leden van het Deskundigenteam Droog zandlandschap), Raoul Beunen, Mark van Veen en Jos Dekker (redactie LANDSCHAP).

LANDSCHAP 2016/2 was ook gewijd aan het werk van OBN. Dat nummer analyseerde de toestand van het nat zandlandschap.

JOS DEKKER, HOOFDREDACTEUR